

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“ACI TÜTÜN: ACI YAŞAM”

Danışman Öğretmen: Işıl Çırakoğlu

Öğrencinin Adı: Ceyda Tekin

Diploma Numarası:11290074

Sözcük Sayısı: 3873

Araştırma Sorusu: Necati Cumalı'nın Acı Tütün adlı yapıtında tarihsel toplumsal gerçeklerin bireylerin iç dünyasına etkisi nasıl yansıtılmıştır?

ÖZ

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ.....	4
II.GELİŞME	
II.I. YAPITTA TARİHSEL TOPLUMSAL GERÇEKLİK.....	6
II.II YAPITTA Kİ TARİHSEL TOPLUMSAL GERÇEKLİĞİN BİREYLERE ETKİSİ.....	11
II.II.I UMUT-UMUTSUZLUK.....	11
II.II.II.BAŞKALDIRI VE TESLİMİYET VE BERABERLİK.....	15
III.SONUÇ.....	16
KAYNAKÇA.....	20

ÖZ

Uluslararası Bakalorya Programı Bitirme Tezi olarak Türkçe A Dersi kapsamında hazırlanan bu çalışma da amaç Necati Cumalı'nın "Acı Tütün" adlı romanında toplumsal yapıda ortaya çıkan tarihsel ve toplumsal yapının bireylerin duygu ve düşüncelerine; iç dünyalarına etkisi incelenmiştir. Yapıttaki tarihsel süreç, devlet eliyle tütün fiyatlarına yapılan müdahaleyi yansıtmakta, tütün odaklı, tarım işçiliğine dayalı toplumsal yapıda bireyler, bu düzen içerisinde umut ve umutsuzluk arasında savrulup durmaktadırlar. Yapıttaki figürler, bu düzene genel olarak teslimiyet içerisinde olmakla birlikte kimi figürler, sömürge düzenine karşı farkındalık geliştirmekte ve bu düzene başkaldırmayı seçmektedirler. Ayrıntılı inceleme şeklinde Necati Cumalı'nın üçlemesinden Acı Tütün odaklı sürdürülen inceleme sonucunda, tarıma dayalı toplumlarda, figürlerin tüm kararlarını, davranışlarını belirleyen gerçeğin ürünlerinin satılmasıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Bireyleri çevreleyen tarihsel gerçekler ve toplumsal gerçekler, onun iç dünyasını ve tepkilerini belirlemede önemli rol oynamaktadır.

Sözcük Sayısı: 128

I. GİRİŞ

Bu çalışmaya, kurgusundaki olayların, tarihsel-toplumsal gerçeklere dayalı olduğu bir roman incelenmesi isteğiyle başlanmıştır. Türkçe A dersinde yapıtlarını okuduğumuz yazarlardan Yaşar Kemal'in yaşadığı çevreyi canlı bir biçimde betimlemesi, yarattığı figürleri yaşadıkları çevrenin bir 'ürünü' olarak ete kemiğe bürünüp canlanacak kadar etkili iç ve dış gözlemlerle, kişiliklerini dışavuran bir dil yapısıyla yansıtması yapıtlarını ilgiyle okumamı sağlamıştır. Orhan Kemal'in çatışmayı, orta sınıfın altındaki gelir düzeyindeki ailelerin beklentileriyle, dış dünyanın; içinde yaşadıkları toplumsal çevrenin dayatmaları üzerine kurması ve akıcı bir anlatımının olması bu ilgiyi pekiştirmiştir. Bunun üzerine toplumsal gerçekçi yazarların yapıtları araştırılmış ve hakkında fazla araştırma yapılmamış olan Necati Cumalı'nın Acı Tütün adlı yapıtında karar kılınmıştır. Necati Cumalı'nın yapıtlarıyla ilgili araştırmalara bakıldığında metinlerindeki dilbilgisi özelliklerinin, kadın konusunun, hikâye ve romancılığının öne çıktığı görülmüştür. Yazarın yapıtlarındaki toplumsal eleştiri ise daha çok şiirleri ve tiyatroları üzerinden ele alınmıştır.¹ Bu tez çalışmasında da özellikle Acı Tütün adlı yapıtın merkeze alınması ve dış gerçekliğin iç gerçekliğe etkisi değerlendirilmek istenmiştir. Bu bağlamda, öncelikle yapıttaki tarihsel ve toplumsal gerçeklik ayrıntılı bir biçimde gözden geçirilmiş, sonra bunun metindeki figürlerin iç dünyalarına nasıl yansıdığı yorumlanmaya çalışılmıştır.

Necati Cumalı'nın ailesinin yaşamında bir göç hikâyesinin bulunması, göçle ilgili ortak hafızalarında biriktirdikleri anılar daha sonra Ege Bölgesinde, İzmir'in Urla ilçesinde yaşamayı seçmiş olmaları Cumalı'nın bu yörenin insanlarını çocukluktan itibaren tanınmasını kolaylaştırmış ve yapıtlarında daha çok kasaba yaşamını anlatmasını sağlamıştır. Yazar, çevreyi iyi tanınmasının kolaylığının yanı sıra kasaba kültürünün bir toplumun kültürünü yansıtması

---

¹ <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

bakımından da kasaba yaşamını anlatmayı tercih ettiği bilinmektedir: “*Türkiye’yi en iyi yansıtan yerleşme örneğidir bence kasaba. Kasaba kültürü bütün yaşamımızı etkiler. Kasaba görgüsü egemendir bütün değer ölçülerimizde. Politika, eğitim, sanat, hoşgörü ortamını kasaba saptar bize. Roman kentleşmenin sanatıdır gerçi ama kentleşemiyoruz işte. Kolay değil.*”²

Necati Cumalı’nın *Urla* ve çevresinin insanının dertlerini yansıttığı *Tütün Zamanı*, *Acı Tütün*, *Yağmurlar* ve *Topraklar* adlı yapıtları bir üçleme oluşturmaktadır. *Tütün Zamanı* *Urla*’nın köyüne yerleşmiş göçmen ailelerinden ikisinin çocuklarının aşkını merkeze alsa da *tütün çiftçisinin yaşayışını, yoksulluğunu, particiliği* ele almakta, *Acı Tütün* ve *Yağmurlar* Ve *Topraklar* ise *tütün piyasasını yansıtmaktadır*. Sosyal hayat da bireylerin duyguları, gelecekleri de *tütün satmak* ile ilişkilidir. Üç yapıttaki izleklerin, figürlerin benzerliği nedeniyle bu tezde *Acı Tütün* incelenerek yazarın ele aldığı sorunsal değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Acı Tütün adlı romanda 1952 yılında geçtiği belirtilen olaylar, *tütün* ile ilgili krize dayanmaktadır. *Tütün piyasasının belirleyicisi olan Tekel*, o yıl, alım fiyatlarını düşük tutmuş, piyasaya düşük tutmuştur. Yönetimde Demokrat Parti’nin bulunması ve bu partinin önceki seçimlerde tüccarların desteğini almış olması nedeniyle tüccarın elinin daha güçlü olması *tütün üreticisi güç bir durumla karşı karşıya bırakmıştır*. Bununla birlikte halkın tüm yaşayışı; sevenlerin sevdiklerine kavuşması, gençlerin evlenmesi, ailelerin çocuklarıyla ilgili beklentilerini gerçekleştirmesi, hep *tütünün satılmasıyla elde edilecek gelire* bağlıdır. Romandaki gerilim buna dayalı olsa da roman figürlerinin iç çatışmaları karamsarlıkla sonuçlanmamaktadır. Halk, hem umut etmeyi sürdürmekte, yoksulluğuna rağmen yaşama sıkı sıkıya bağlı kalmaktadır. Yazarın romanda okura iletmek istediği tüm olumsuzluklara rağmen mutlu olmayı bilmektir belki de: “*Urla küçük, unutulmuş, yoksul bir ilçe olabilir ama yoksul*

---

² Hızlan. D. “Necati Cumalı”, Gösteri, 4 Mart 1981, s.8

unutulmuş oldukları halde güzel olan şeyler vardır dünyamızda. Üstelik o yoksul, unutulmuş şeylerin tutkuları, onlara tutkun oldukları için mutluluk duyanlar da vardır.”³ Bu nedenle, bu ayrıntılı incelemede yazarın, yapıtında kurgusunun çerçevesini oluşturan tarihsel çerçeveyi nasıl yansıttığı ve roman figürlerinin bu çevrenin özelliklerini hangi yönden yansıttıkları yorumlanmaya çalışılacaktır.

II. GELİŞME YAPITTA TARİHSEL TOPLUMSAL GERÇEKLİK, FİGÜRLERİN İÇ DÜNYASINI NASIL ETKİLEMİŞTİR?

II. I YAPITTA TARİHSEL TOPLUMSAL GERÇEKLİK

Acı Tütün adlı yapıtta, sömürü düzeninin varlığı, tarihsel toplumsal koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Yapıt, metin figürlerinin yaşamdaki beklentilerinin gerçekleşmesine olanak sağlayacak bir arayışın varlığı aktararak başlamaktadır. Bu arayış da temel de para arayışıdır ve paranın bulunması da tütünün satılması ile elde edilecek gelire dayandırılmaktadır. Tütünün satılması yapıtta sosyal sınıfı ne olursa olsun, tüm figürleri ilgilendiren ve onların hayallerini belirleyen bir durumdur. Metinde olay örgüsünün düğümlendiği nokta, tütün fiyatının açıklandığı ve devlet tarafından tütün alımının beklenenin yarı fiyatına gerçekleştirileceğinin kesinleştiği andır. Bu da yapıtta asıl merak unsurunun, tarihsel bir gerçekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Yazarın, yapıttaki olay örgüsünün verilişi sırasında 7 Eylül kararlarına ve 1952 yılında tütün piyasasının açılışı sürecinde Ege ve civarında gerçekleşen bir boykota göndermelerde bulunması bu tarihsel sürecin önemini kanıtlamaktadır. Yapıt, tarihsel arka planı sunarken Celal Bayar gibi gerçek kişilere ve Kurtuluş Savaşı, Demokrat Parti dönemi gibi gerçek olaylara ve zamanlara göndermelerde de bulunmaktadır. Bu dönemde dışa borcun artmasıyla ülke içindeki ihracatın ve fiyatların düşmesi, halkın bu

---

³ ÖnerToy, Olcay, Türk Roman ve Öyküsü. Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.1984. s136

olaydan etkilenmesi yapıtın tamamında ele alınmıştır. Yapıttaki tarihsel arka planda göndermelerde bulunan bir diğer gerçeklik ise “mübadele”dir. Farklı kültürlere sahip insanların köklerinden koparılarak başka bir coğrafyada gelecek kurmak zorunda olmaları, yapıttaki kasaba halkı arasındaki çatışmaların nedeni olarak sunulmaktadır.

“Müslüman ile Hıristiyan ayrılığı vardı aralarında. Mahalleleri ayırıydı. Derenin batısında Rumlar, doğusunda Müslümanlar oturuyorlardı. Kurtuluş Savaşı’ndan sonra giden Rumların yerine Balkanların değişik bölgelerinden göçmenler geldi kasabaya. Gelenler, Rumeli Türkleri ile kendilerini Türk, daha doğrusu Osmanlı bilen Boşnak, Arnavut Müslümanlardı. Rumlardan boşalan evlere yerleştirildiler. Gelenlerin Müslüman oluşu kaldırmadı eski ikiliği. Uzun yıllar yerliler ile göçmenler arasında sürdü çekişme. Kasaba halkını ikiye bölen bu ayrılığın yanı sıra, her zaman eksik olmayan daha başka nedenler, durmadan yeni yeni bölünmeler, yeni gruplar yaratırdı. “(33)

Yapıttaki tarihsel sürecin yanı sıra, sömürü düzeninin ortaya çıkmasında ve devamlılığında yapıttaki coğrafyanın ve bu coğrafya üzerinde kemikleşmiş değer yargılarının da önemi büyüktür. Olayların geçtiği yer, Ege Bölgesi’nde bir kasabadır. Bölgedeki en önemli geçim kaynağı tütün tarımıdır. *“Tütüncülüğü seçen kendileri değildi. Tütüncü olmak zorunda kaldıkları için tütüncü olmuşlardı. Fabrika, başka iş yoktu kasabada. Kahveci, bakkal, demirci, şoför olabilen olmuştu. (200)”* Kasabadaki halk, çoğunlukla işçilerden oluşmaktadır; memur kesiminden insanlar yapıtta daha çok devletin aldığı kararları kasaba halkına iletmekle yükümlü kişiler olarak kurgulanmışlardır. Yapıtta asıl olaylar, orta sınıfın altında gelir düzeyine sahip olan, bir kısmı da vasıfsız işçi konumunda bulunan kişiler üzerinden sunulmaktadır. Bu insanlar, bu coğrafyada doğmuş, başka türlü bir yaşam biçimi tanımayan ve bu yüzden de zaman zaman çaresizlik hissetseler de kurtuluşlarının yine tütünden olacağına dair inanç

besleyen işçilerdir: “Yıldan yıla daha rezil olan emeklerine en iyi karşılık ödeyen tütündü yine. Tütünün başka tarım ürünlerinin istediğinin çok üstünde emek istemesinin değeri yoktu onlar için. Nasıl olsa boş geçecek günlerini tarlada çalışmakla geçirmeye razıydılar. Yeter ki günlük ekmekleri çıksın. (200)” İşçiler, yaşamdan büyük beklentileri olmayan, daha çok günü kurtarmanın peşinde, karın tokluğuna çalışan kişilerdir. Ne var ki yaşamlarını sürdürebilmelerinin tek koşulu da tütün işçiliği olduğu için bu konuda yaşadıkları olumsuzluklar, onları bu konuda gerektiğinde çok abartılı tepkiler vermeye de sürükleyebilmektedir.

Yaşamın akışı bütünüyle tütüne odaklı olduğu için bu kasabada yaşayan kadın, erkek, çocuk herkes bu işle yakından ilgilidir. Kas gücünün önemi nedeniyle kasabadaki ve ailedeki kararları daha çok erkekler almaktadır. Yapıttaki kasaba içerisinde kahve ve ırgat pazarı uzamlarının sıklıkla kullanılması ve bu uzamların yalnızca erkeklerin gittiği yerler olarak aktarılması, karar mekanizmasının erkekler olduğunu kanıtlamaktadır. Bu düzen içerisinde kahvede kendi dışlarında gelişen dünyadan haberdar olan, bunları birbirlerine ulaştırmak için kahveyi bir toplanma mekânı olarak belirleyen erkekler, ırgat pazarına giderek kendilerine tütün işçiliği işi bulmaya çalışmakta ve eşleri ile çocuklarını da iş gücü potansiyeli olarak orada sunmakta ve iş için adeta yarışmaktadırlar:

“Ertesi gün bağlarda, tarlalarda, zeytinliklerde çalışmak için kollarının gücünü kiralamak isteyen tarım işçileri, akşam yemeğinden sonra birer ikişer gelir, eski kahve ile yeni kahvenin önünde, ana cadde ile rıhtım caddesinin kesiştiği dört yol ağzındaki açıklıkta, bu açıklığın karşı köşelerinde kalan asmalı kahve ile köftecinin önünde birikmeye başlarlar.” (10)

Kas gücüne dayalı bir işin kasabadaki yaşamın kaynağı olması nedeniyle yapıtta kadın gerçeği yazar tarafından bilinçli olarak kurgu dışına itilmiş gibidir. Yapıtta öyküsü anlatılan Binnaz'ın bir evlilik sorunsalı içerisinde olması yine ekonomik koşullarla ilişkilendirilmiştir. Evlenmek istediği Ferit'in yoksul olduğu gerekçesiyle bu evliliğin Binnaz'ın annesi tarafından engellendiği göz önünde bulundurulursa insanlar arası etkileşim ve iletişimde bile paranın rolü ortaya çıkmaktadır. Paranın elde edilebilmesi bütünüyle bedensel koşullarla ilişkili olduğu için kasaba halkının kendini düşünsel olarak eğitmeye gereksinim duymadığı da yapıtta görülmektedir. Bu nedenle kasaba halkının çoğu eğitimsizdir. Çocuklar bile tütün toplama işinde kullanılacak kas gücü olarak görülmekte ve onların eğitimine önem verilmemektedir. Eğitim gören çocuklardan romanda bahsedilirken onların zengin ailelerin çocukları olduklarına değinilmesi paranın toplumdaki önemini vurgulamaktadır. Eğitim alanlar da toplumdaki sınıfsal farklılığa neden olan kesim olarak görülmektedir. *"Askerler kasabadan çekildikten sonra yükseköğrenim görmüş memurlar, yükseköğrenim görmemişleri oturmazlardı kendi masalarına. Halk ise memurların tümünü kendinden ayrı sayar, memurlar da halkı çiftliklerinde çalıştırdıkları adamları gibi görürlerdi."*(33)

Eğitim almayan kesimin toplumun genelini kapsamaması halkın sosyal hayatına da yansır. Toplumun ölüm, evlilik, ticaret gibi olgulara bakış açısını şekillendirir. Eğitimin önemi ve gerekliliği dönemin koşulları ile nedensellik kazanır. Teknolojinin ve sağlık alanında gelişmelerin olmaması nedeniyle çocukların ölümleri normal karşılanmaktadır. *"Ortanca kızını, on beşinde, çağırmakta geç kaldıkları doktorun hemen belirleyemediği bir menenjit üç gün içinde aldı elinden."*(24) Toplumdaki eğitim düzeyindeki eksiklik bireyler üzerinde de ortaya çıkmaktadır. Toplumdaki eğitimin ve olayların nedenlerinin sorgulanmaması bireyler üzerinde inanma ve sığınma gereksinimi olarak ortaya çıkar. Bu inanma ve sığınmanın bir diğer nedeni ise başka yaşantılar göremeyen, genellikle mübadele sonucu coğrafya değiştiren bireylerin

alıştıkları hayatı yaşamak ve bunun üzerinde değişikliği hoş karşılamamasıdır. Bu toplumsal düzenin getirdiği sınıfsal ayrımında bir sonucudur:

"Bir süredir umut ya da umutsuzluk değildi onun kararlarını etkileyen. Aksine, umutsuzluğu arttığı ölçüde uysallaşan, yönetilmesi kolaylaşan biri oluyor, hiç karşı koymaya kalkışmadan alışkanlıklarının buyruğuna giriyordu. Birikmiş üç beş kuruşuna el atmadan, evinin, kendisinin günlük ekmeğini çıkarması gerekirdi onun. Çoktandır bu gerekliliğin buyruğundaydı."(11)

Yapıtta bireylerin yaşamlarının şekillenmesinde yoksulluk önemli yer oynamaktadır. Yoksulluk bireylerin çaresizliği ve bu çaresizliğin getirdiği umutsuzluk olarak yapıtta incelenmektedir. Yapıtta üzerinde durulan karakterlerin genelinin yoksul olması ve hepsinin umutlarının ve tütünden beklentileri yapıt boyunca tekrarlanmaktadır. Bu bireylerin başkalarının tarlasında para karşılığı çalışması onların işçi sınıfı olarak adlandırılmasına ve ilerleyen bölümde sınıfsal farklılıklar olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sınıfsal farklılığın ortaya çıkmasında toplumsal yapı ve düzenin yanı sıra devletin etkisi de vardır. İşçi sınıfı üzerinde bir otorite kuran devlet işçilerin yetiştirdikleri ürünleri onlara pahalıya satmaktadır. *"...halka ucuzluk vaat ederek iktidara gelmişti Demokratlar. Daha aradan iki yıl geçmeden bir misli artırmışlardı rakı, cigara fiyatlarını. Ama kendileri, beş yıl önceki fiyatlarla satıyorlardı hala yetiştirdikleri tütünü."*(31) Demokrat Parti'yi, tüccarların bir önceki seçimde kendisini desteklemesi nedeniyle borçluluk hissetmekte, tüccarlar tütün satışından olabildiğince fazla gelir elde etmek istemektedir. Tekel Devlet'i temsil ettiği halde tütünü düşük fiyattan satın almak istemekte; bu da halkı çelişkili ve güç bir duruma sokmaktadır.

Acı Tütün adlı yapıtta tarihsel gerçeklik, 1950'lerde tütün piyasasıyla ilgili kararlar, toplumsal gerçeklik ise halkın çelişkili ve güç bir durumda bırakılması, yoksulluğa itilmesi, eğitimsizlikle, belirginleşen sınıf ayrımı, kas gücünün ve paranın değer haline gelmesi biçiminde özetlenebilir.

II. II. YAPITTAKİ TARİHSEL TOPLUMSAL GERÇEKLİĞİN FİGÜRLERİN İÇ DÜNYASINA ETKİSİ

II. II. I. UMUT-UMUTSUZLUK

Toplumdaki sosyal hayatın tarım ve tütün üzerine kurulu olması, tütün konusunda oluşacak en ufak bir değişikliğin toplumdaki işçi sınıfı tarafından "umutsuzluk" olarak karşılanmasına neden olur. Ortaya çıkan olumlu bir durum ise bir anda umutlarını arttıracak niteliktedir. *"Aralarından biri eksildikçe, iş bulma şansları artmış, gecenin ayazında bekleyişleri daha kısa sürecekmış gibi aldatıcı bir umuda kapılan öbür ırgatların sessiz bakışları önünde Cumhuriyet Alanı'na doğru yürüdüler."*(32) Bireyleri umutsuzluğa iten bir başka neden ise tütüne büyük umutlar bağlamış olmasıdır. Yapıtta bahsedilen her bireyin tütünden ve kazandığı gelirden beklentileri farklıdır. Örneğin, Ferit'in amacı uzun süredir evlenmek istediği ancak annesinin izin vermediği Binnaz'la evlenmektir. Umudu ise tütünü yüksek fiyatla satıp bu parayla görkemli bir düğün yapmaktır. Bunun yanı sıra yapıtta incelenen doktor figürü eğitim görmüş ve bu nedenle saygı gören biridir. *"On lira sizin için nedir ki?" Önlerinden geçtikleri kahvenin kaldırımlarında oturanlar onları dinliyorlardı. Yükseliyordu Hasan'ın sesi... Doktor biraz daha yüksek sesle konuştu..."Üç yüz lira yardım edecektim sana. Öyle konuşmuştuk. Dört yüz elli lira ettim."*(79) Her ne kadar toplumdaki insanlar Doktor'u zengin olarak nitelendirse de ondan borç istemeye gitse de Doktor'da tütün satmakta ve beklentilerinin bir kısmı bu satış üzerine kurmaktadır. Karısının kumar oynaması ve Doktor'un karısına para yetiştirememekten

yakınması Doktor'u da toplumdaki diğerleri gibi onu işçi sınıfına dâhil etmiş ve buradaki halkın gelirin büyük çoğunluğunu karşılayan tütün işine onun da girmesini tetiklemiştir. Ancak diğerlerinin aksine o bu parayı harcamak yerine biriktirmek istemektedir. Bu da yapıttaki eğitim düzeyini bir kez daha vurgulamaktadır. Eğitim görmemiş işçiler kısa süreli beklentiler kurarak seneye tekrar satış olana kadar o parayı harcamak üzerine kurulu hayaller kurarlar ancak doktor uzun süreli kullanabileceği bir şekilde parayı saklamak istemektedir. Bunun yanı sıra yapıtta umut kavramı Eda figürü ile tütüne bağlı umut dışında bir umut olarak incelenmiştir. Onun umudu kızlarının, mutlu ve zengin biriyle bir evliliklerinin olmasıdır. *"Ev, bağ işleri, güneşi bol tarlalarda uzun yaz günleri gündelikçilik, güzelliğini yıpratır, belleklerden bile silerken, büyüyen kızlarını hep umutlarının, düşlerinin sürüp gitmesi olarak gördü Eda Algan."*(23)

Toplumdaki hayatı büyük ölçüde şekillendiren yoksulluk, bireyler ve bireylerin evi, kıyafetleri çevresi üzerinden işlenmiştir. *"Odadaki bütün kokuları bir anda duydu. Bu çürük saman, küf ile karışık toprak kokusu, kuruyup yarılan sıvalardan, çivit ile karışık kireç kokusu badanadan geliyordu. Kuruyup süngerleşen pencere çerçevelerinin, tavan arasında biriken tozun, kiremitlerden gelen nemin yıkanıp ovulmaktan aşınmış taban tahtalarının kokusunu hep alıyordu."*(125-126)

Toplumda sömürge düzeninin oluşmasına sınıfsal farklılıklar da neden olmaktadır. Para bu sınıfsal farklılığa yol açan önemli bir unsurdur çünkü para halk için eğitim ve tütüne bağlı olmadan yaşamak demektir. Ancak bu bakış açısını doktorun parası olan ve eğitim almış biri olmasına rağmen tütün işinde de çalışması çürütmektedir. Sömürge düzeni sınıfsal yapılanmaya ve ezen-ezilen sınıflarının ortaya çıkmasına neden olur. Ezen sınıf yapıtta karşımıza, eksperler, toprak sahipleri ve devlet şeklinde çıkmaktadır. Bunun yanı sıra ezilen sınıf halkı ve özellikle işçi sınıfı olarak görülen tütün işçilerini içerir. Halkın devlet tarafından ötekileştirilmekte,

fakirliği nedeniyle farklı olarak görölmektedir. Bireyler arası geçen diyaloglarda da bu fakirlik gün yüzüne çıkmaktadır. *"Allahtan ki ayağımızdaki donlar para etmiyor yoksa kıçı açık gezerdik."* (36) Bu fakirliğe neden olan en büyük olgu doğa ve ona bağlı olarak süren yaşamdır. Bireyler doğaya hâkim olamamış ve doğada olup biten olaylara göre kendi hayatlarını şekillendirmektedir. Geçim kaynakları olan tütünü ve bu tütünden gelecek para yağmurun yağması ile mümkün olacaktır. Bu nedenle halk bu doğa olayının oluşunu beklemektedir. Beklemek de halkın hayatına şekil veren bir olgudur. Halk, eksperlerin kasabalarına gelmesini, fiyatın belirlenmesini ve tütünün satılmasını gelecek para için beklemektedir. *"Saat altıda kasabalılar Tekel'in önünde toplanmaya başladılar. Ne gecenin ayazı, ne de uykusuzluk önleyebiliyordu birikmelerini..."* (119)

Yapıtta geçim kaynağı tütün olan ve hayatları bu tarıma ve tütüne bağlı olan halk, tütün fiyatı açıklanmadan önce büyük umutlara kapılır. Fiyatların yüksek olacağına o denli inanılır ki, herkes umutlarını bu yönde genişletir. Kendi aralarında fiyattan bahsederken hep yüksek fiyat hakkında konuşurlar. Ancak bekledikleri gibi gelmeyen fiyatlar, umutlarının küçülmesine hatta büyük bir kısmının yok olmasına neden olur:

"Aldanmak gereksinmesindedir yetişkin insan. Yalanı, güler yüzlü, sıcak bulur. Doğruyu kendini beğenmişlikle, kırıcılıkla suçlar. Hatta aklın derinden gelen uyarıcı sesini dinlemek istemeyerek, hoşgörü tanımayan öfkesiyle bağırır, çağırır, doğrunun üstüne yürür, yanılmanın ille de doğrudu olduğuna inandırmaya çalışır kendini. Politikacılara, ağzı kalabalık satıcılara, din bezirgânlarına; köksüz saçma sapan inançlarıyla başkalarını buyruğuna almaya çalışan ülkücülere hatta kötü romancılara geçim yolu sağlayan, yetişkin insanın bu avunmaya hazır yanıdır. Onlar bilirler insanın bu eksiğini. Bildikleri ölçüde artan bir cesaretle yararlanırlar onun bu aldanma gereksinmesinden. Durmadan duygularını yalanlarla okşar, en olmayacak düşleri yalanlarla besler, sonra

da bu duygulara karşı akıl almaz yalanlarla öfkeye, yadsımaya, başkaldırmaya iterler yetişkin insanı."(32)

Yapıtta, halkın yüksek fiyat bekleme umudu yetişkin insan genellemesiyle anlatılmaktadır. Ancak bu beklentileri yalan olarak nitelendirilmekte ve halkın bu tutumu aldanmak olarak bahsedilmektedir. Bu beklentilerin gerçekleşmemesi ise halkın başkaldırıya yönelmesi ve tütünlerini satmamaya karar vermesi ile sonuçlanır. Bu kararın kasabada yaşayan tüm işçiler tarafından uygulanması kasabadaki birlik ve beraberliği ön plan çıkartır. Toplumdaki bireylerin birbirlerini tanınması, komşuluk ilişkilerinin gelişmiş olması, kahvehanenin ortak konuşma ve haber alma yeri olarak belirlenmesi bu birlikteliği sağlamaktadır. Bu birliktelik diğer kasabalardaki tütünün satılması ve bu kasaba halkının tütününün değersizleşmesi ile son bulur. Bu değersizleşme fiyatların daha da düşmesine neden olur. Böylece bu birlik içinden yavaş yavaş kopmalar ve ayrılmalar meydana gelir. Fiyatın yüksek gelmesi umudundan sonra halkın satmazsak yükselir umudu da böylece son bulmaktadır. Bu umut onların hayallerini canlı tutmak için izledikleri bir yol olarak görülmektedir. "*Umut aldanabilmektir.*"(33) Halkın ilk umudu olan yüksek fiyatlar, halk arasında bu nedenin sorgulanması, gerçekliğinin aranması ile son bulurken, ikinci kez umutlarının gerçekleşmemesi halkın çok sorgulamadan kabullenmesi ile sonuçlanır. Bu iki umut ve sonuçları yapıtta yer alan yetişkin insan- çocuk benzetmesiyle anlatılır. "*Çocuktur henüz kuşkuları uyanık olan. Çocuk gerçekçidir. "Hani?" diye sorar, "Göster!" der kendisine vaatlerde bulunanlara. Görmediği, eline almadığı şeye inanmaz kolay kolay. İnanmış sanılırsa, işine geldiği için inanmış görüldüğü içindir büyüklere. Çocuk, büyüdüğü, radyolarla, nutuklarla, okuyup dinledikleriyle aldatıla aldatıla gerçeğin buruk tadından hoşlanmaz olur. Kuşkularını yitirir, bütün uyuşturucu maddeler gibi, bir daha kolay kolay vazgeçmeyeceği kadar bağlanarak yalana alışır.*" (32-33)

Sınıfsal farklılıkların açığa çıkmasının nedenlerinden biri de fakirliktir. Hayatlarının tek geçim kaynakları olan tütüne bağlı oluşu ve tütünle aralarında başka insanların bulunması fakirliğe sebep olan başlıca nedenler arasında yer alır. *"Bu sanı, duyduğu koku, az önce evinde yediği akşam yemeğinde karnını doğru dürüst doyurmadığını yansıtıyordu."* (7)

II.II II. BAŞKALDIRI, TESLİMİYET ve BERABERLİK

Yapıtta, toplumsal ve tarihsel düzenin, ekonomik yapının şekillendirdiği umut ve umutsuzluk bağlamları arasında sıkışıp kalan bireyler, kendi gerçekliklerini ve bu gerçekliklerin ışığında kendi hayatlarını kurmuşlardır. Tütünlere beklentinin altında bir değer yüklenmesi ardından tüm bireylerin hayata bakışları deneyimledikleri umutsuzluk çerçevesinde değişmiştir. Bu değişim yapıtın can alıcı noktalarından biri olan tütünün yakılmasını oluşturur. Yusuf, ekonomik ve ezen-ezilen sınıflarının etkisinde oluşunu ve bu fikre karşı duruşunu bir başkaldırıya liderlik ederek ifade etmiştir. Toplumsal yapıdaki birlik ve beraberlik ilişkisi başkaldırının başında aynı fikir uğruna duran bireyler olarak gözüke de daha sonra bu fikir değişmiş ve bazı bireyler bu fikirlerinden vazgeçerek tütünlerini satmaya başlamışlardır. Bu vazgeçiş geçen zaman boyunca diğer kasabaların tütünü satması ve tütüne olan ihtiyacında aynı düzeyde azalması ile görülür. Geçen zamanın etkisiyle tütünü hiç satamayacaklarını düşünen ve bu yıl gelir sağlayamayacaklarını fark eden bireylerin çıkarlarını toplumsal birlikten üstün görmesi şeklinde işlenir. Fakat toplumda yer alan diğer bireylerin aksine Yusuf figürü, başkaldırı fikrini kararlılıkla sürdürmüştür. Sadece tütününü satmamakla kalmayıp aynı zamanda tütününü kasabadaki meydanda yakmıştır. *"Dumanını alırsınız dedim, alın sizin olsun!"*(299) Bu olay olurken meydanın tam karşısında yer alan karakoldan kimse Yusuf'u durdurmaya veya engel olmaya gelmemiştir. Bunun sebebi devletin üstünlüğü ile oluşan sınıfsal yapıya yine devletin çıkarları konusunda karşı duramamasıdır. Halkta yer alan

bireylerin önceleri engellemeyi düşünüp daha sonra vazgeçmesi ise onlarında içinde kalan ve sonuna kadar cesaret edemedikleri başkaldırının gerçekleşmesine engel olmak istemeyişleridir.

“Küllerini alın, o sadaka gibi kıydığınız paraya! “ Çevirmiş, Köprübaşı'na doğru sürmüştü arabasını. Alevler kavak boyunu bulmuştu alanın ortasında. Dönüp geriye bile bakmıyordu. Arabasının içinde dimdikti, heykel gibiydi... Karakolun penceesinden, kapısından az önce alana bakan candarmalarla başçavuş yoklardı görünürde. Karakolun içine çekilmişlerdi. Tütündü yanan! Ot değildi, saman değildi, Yusuf'un tütünü olduğu kadar Tekel'inde tütünüydü. Ama öyle bir gündü ki o gün, öyle bir ateşti ki tutuşturduğu Yusuf'un, bütün ekiciler arkasındayken, kim hesap sorabilirdi Yusuf'a? Kim, ne yaptın, diyebilirdi?”(299)

III.SONUÇ

Necati Cumalı'nın “Acı Tütün” yapıtında Ege'de yaşayan bir toplum konu alınmıştır. Bu toplumun yüzleştiği gerçeklikler tarihsel ve toplumsal düzen üzerinde işlenmiştir. Tarihsel arka planda 7 Eylül kararları çevresinde şekillenmiştir. Celal Bayar gibi gerçek kişilerin yapıtın akışında kullanılması dönemde yer alan boykot sürecini ve sömürü düzenini vurgulamaktadır. Aynı zamanda dönemin önemli gerçekliği olan mübadele sorunu toplumda ayrımlara sebep olmaktadır.

Tarihsel gerçekliğin etkisinde oluşan toplumsal yapı da bireylerin yaşantısını önemli ölçüde etkilemektedir. Toplumsal yapıda genel olarak eğitimsizlik sorunu görülmektedir. Bireyler eğitim almayı gerekli görmemektedir. Buna rağmen eğitim alanlara karşı olumlu ve saygı duyan bir tutum sergilemektedirler. Toplumda, eğitimden öte geçim kaynağı olan tütün önem görmektedir. Bireylerin yaşantısı bu tütünün elde edilmesi ve satılması üzerine odaklanmıştır. Tütüne bağlı hayat ise bireylerin umutlarının, duygularının, hal ve hareketlerinin tamamen

tütüne odaklı olması ile sonuçlanır. Bu coğrafyada yaşayan kişiler genellikle farklı coğrafyalardan gelmiş tütüne bağlı olmayan başka hayatlar tatmamış kişilerdir. Eğitimsizliğinde getirdiği arka planla bu hayatı ve başka hayatları sorgulamayan, alışkanlık üzerine kurulu yaşantılar geçirmektedirler. Toplumsal yapı, kadın erkek arasındaki farklar şeklinde de aktarılmaktadır. Tütün işinde kadın, çocuk, erkek gibi toplumda yer alan her birey çalışmaktadır. Ancak tarlanın seçimi gibi toplumdaki ciddi kararların alınmasında, kadın ve çocuklar arka planda kalırken bu tür kararları kas gücüne sahip erkek bireyler vermektedir. Kadın figürünün arka planda oluşu aynı zamanda yapıtta kadın figürünün incelenmesindeki eksiklik şeklinde de görülmüştür. Kadınların bu kadar arka plana itilmişken erkeklerinde bu kadar ön planda olması toplumsal düzenin şekillenmesindeki ataerkil yapının bir sonucudur.

Yapıtta üzerinde önemle durulan tütüne bağlı yaşam, işçi sınıfının oluşmasına ve bu sınıfın ondan üst ve alt sınıfların oluşmasına neden olmaktadır. Devlet, eksperler bu ayırmda en üst sınıfı oluşturur. Onlar, toplum adına büyük kararlar verir ve halktan birinin buna karşı çıkması zor bir durumdur. Devletin bu denli tavırları devletteki bireylerin toplumun çıkarlarından öte kendi çıkarlarını da ön plana çıkarmasına neden olur. Aynı zamanda bu iki sınıf ezen ve ezilen sınıflar şeklinde de görülmektedir. Bu ilişkide ezen sınıf devlet olurken ezilen sınıf işçi sınıfıdır. Düşüm noktası tütün fiyatının açıklanması ile oluşur. Bu fiyatın açıklanması bu sınıfsal ayrımı bir kez daha gün yüzüne çıkarır. Halk, bu denli düşük bir fiyat beklememektedir ve bu olayla umutsuzluğa kapılmaktadır.

Toplumda yer alan tarihsel ve toplumsal yaşantıdan etkilenen olgu “umut” olgusudur. Halk tek geçim kaynağı olan tütüne büyük umutlar bağlamış ve beklentilerini tütün odaklı kurmuştur. Tütünün fiyatının düşük olarak açıklanması, beklentilerin düşmesine ve tütüne büyük umutlar bağlamış toplumun umutsuzluğa kapılmasına neden olur. Umut toplumda çok çabuk değişen

ve neredeyse toplumdaki her bireyi etkileyen bir kavram olmuştur. Umudun bu denli değişimini etkileyen ise devlete bağlı olarak oluşan tütün fiyatlarının etkisidir. Bireylerin bu fiyatın oluşumunda etkisi yoktur. Umut ve umutsuzluk arasındaki bu denli ince çizgiyi etkileyen bir başka olgu ise yoksulluktur. Toplumda genel olarak eğitimsiz ve yoksul bireylerin görülmesi bireylerin kendini farklı görmesini engeller çünkü genel yapı bu şekildedir. Toplumda eğitim almış ve maddi durumu halkın geneline göre daha iyi olarak değerlendirilebilecek Doktor figürü ise toplumdaki genel yapıdan farklı bir tavır sergilenemez. O da herkes gibi geçim kaynağını tütüne bağlamıştır.

Bireylerin umut ve umutsuzlukları tarihsel ve toplumsal gerçeklikle birleşerek bireylerin beklentilerini oluşturur. Her bireyin farklı bir beklentisi vardır ancak tüm bu beklentiler ortak olarak tek gerçeklik olan geçim kaynağı tütün çevresinde şekillenir. Toplumda eğitim almamış bireylerin beklentileri ve umutları kısa sürelidir. Bakkala olan borcu ödemek, güzel bir düğün yapmak vb. Bu beklentiler kısa süreli ve parayı hemen harcamak şeklinde görülür. Bunun yanı sıra toplumda eğitim almış birey olarak görülen Doktor'un da tütünden beklentisi vardır. Toplumdaki diğer insanların aksine onun beklentisi kumar oynayan karısından gizli para biriktirmektir. Bu beklenti hem eğitim düzeyleri arasındaki farklılıkları uzun ve kısa süreli beklentiler şeklinde belirlenmiştir.

Toplumdaki yoksulluk, tarihsel ve toplumsal gerçeklikler, ekonomik durum, sınıfsal ayrımlar ve umutla umutsuzluk arasında sıkışıp kalan bireyler bu düzenli ve alışılmış yaşama karşı durmak istemektedir. Bu karşı duruş Yusuf figürünün liderliği ile tütünün satılmaması şeklinde olmuştur. Toplumsal düzenin birlik ve beraberliğe dayalı olması bu başkaldırıda önce herkesin bir bütün şeklinde olması ile görülmektedir. Ancak bu dönemdeki haberleşme yetersizliğinin de etkisiyle başka kasabalardaki bireyler tütünlerini satmıştır. Piyasadaki tütün açıklığı büyük ölçüde bu tütünlerden karşılanması, tütüne olan gerekliliğin azalmasına ve bu kasabada yer alan

bireylere daha da düşük fiyatlarla söylenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle toplumsal birliğin ötesinde bireylerin çıkarları etkili olmuş ve bu başkaldırıdan vazgeçenler ve geri dönenler olmuştur. Toplumsal düzen bu olayda yetersiz kalmıştır. Ancak toplumdaki çoğu bireyin aksine başkaldırıya liderlik eden Yusuf figürü kararlılığını koruyarak, tütünlerini kasabadaki meydanda yakmıştır.

Necati Cumalı'nın "Acı Tütün" adlı yapıtında toplumsal ve tarihsel gerçeklikler, sınıfsal ayırım, ekonomik düzen, bireylerin duyguları ve duyguların getirdiği sonuçlar sade ve anlaşılır bir dille anlatılmıştır. Yapıtta, somut sözcüklerde bolca görülmekte ve soyut veya mecazlı anlatım genelde arka planda tutulmaktadır. Yapıtın yazıldığı dönem genel olarak Anadolu ve çevresindeki gerçeklikler, toplumların bu gerçeklikteki yeri ve bu gerçekliklere tepkisi konu alınmıştır. Sömürü düzeninin toplumun yapısına ve bireylerin kişisel yapısına etkisi incelenmiştir. Bunun yanında yapıtta çoğunlukla geçimi tek bir kaynağa bağlı bir toplumun değişen duygu durumu, eğitimin bireyin beklentilerine ve hayatına etkisi, eğitimsiz ve alışılmış bir hayat yaşayan toplumların nedenselliği sorgulamaksızın yaşamdaki olguları ve onlara sunulan düzeni kabul etmesi de incelenmiştir. Yapılan ayrıntılı inceleme sonucunda, tarım toplumunun insanların yaşamlarındaki eylemlerin, kararların, bütünüyle ürünlerinin verimliliği ve değeri ile ilişkili olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

Cumalı, Necati. Acı Tütün, Cumhuriyet Yayınları; İstanbul, 1974

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>